

COMUNICACIÓ A LA CINQUENA PONÈNCIA:
QUALITAT DEL SERVEI DE DEFENSA D'OFICI

Consideracions de la Comissió de Defensa
dels Drets de la Persona i del Lliure Exercici de l'Advocacia de
l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona

Autors:

Lluïsa Domingo Hernando

Marion Hohn Abad

Àlex Solà Paños

(membres de la Comissió de Defensa)

Barcelona, octubre de 2013

RESUM DE LA COMUNICACIÓ

Després de fer una breu introducció sobre el dret a la defensa en igualtat de condicions per a tothom que ho necessiti, la comunicació efectua unes pinzellades sobre el funcionament actual del Servei de Defensa d'Ofici, conclouent que cal una millora important per tal de garantir l'efectivitat del dret constitucionalment reconegut.

Finalment, i amb fonament en uns principis que cal tenir presents segons la Comissió de Defensa dels Drets de la Persona i del Lliure Exercici de l'Advocacia d'aquest Col·legi, de la que en són membres els autors, es fan algunes propostes que poden ser d'utilitat per millorar la prestació del Servei, en especial sobre el control de qualitat i la formació permanent.

INTRODUCCIÓ

L'efectivitat del principi d'igualtat entre les parts en els processos i del dret a un judici just comporta, necessàriament, l'existència d'un sistema de defensa d'ofici ampli i eficaç.

La plenitud del mandat constitucional, que imposa als poders públics l'obligació de garantir la defensa i l'assistència de l'advocat en els casos d'insuficiència de recursos per a litigar, és encara un tema pendent. Actualment podem afirmar que hi ha disfuncions, insuficiències i mancances en el funcionament i condicions del Servei d'Assistència Jurídica Gratuïta.

És precís també, a l'hora d'entaular entre els advocats el debat sobre el funcionament del Servei de Defensa d'ofici, superar les visions estretes, liberals i de defensa a ultrança dels interessos propis, per a contribuir amb les nostres aportacions a la millora del sistema d'ajuda legal, que ha de ser justament retribuït, sí, però també ha de respondre a criteris de major racionalitat en la seva organització i funcionament, de major eficàcia i, sobretot, de major qualitat en les seves prestacions al justiciable.

ALGUNES PINZELADES SOBRE LA SITUACIÓ ACTUAL

Abans de passar a fer algunes propostes concretes per tal de millorar el Servei, volem matisar el diagnòstic de la situació actual que conté la Ponència. Al nostre parer, tot i reconèixer l'esforç que es fa tant per part dels propis col·legiats inscrits al

Torn com per part de l'ICAB, no resulta plenament garantit l'exercici efectiu del dret de defensa en condicions d'igualtat dels ciutadans, amb independència de les seves capacitats econòmiques.

Cal partir de la concepció de servei públic de l'Assistència Jurídica Gratuïta per sostenir que no resulten suficients els mecanismes actualment en funcionament, tant els directament regulats per llei com els que s'apliquen reglamentàriament per l'ICAB.

Considerem que no n'hi ha prou amb l'exigència d'uns determinats requisits per l'accés al Servei. Així, l'elecció del torn és voluntari i no subjecte a cap condició, amb excepció d'alguns torns especials (com penitenciari, menors, violència de gènere....) en els que és necessari el seguiment d'un curs. Doncs bé, en alguns casos l'assistència als cursos es fa simplement per poder tenir accés al Torn que es tracti, sense un imprescindible control eficaç d'assistència ni aprofitament, com podria ser la realització d'una prova a la finalització del mateix. I no podem obviar el fet que la inscripció al Servei sovint és la via d'accés a l'exercici professional, que, de fet, pot condicionar l'adscripció a tots els torns als que sigui possible per reglament, amb independència de la formació i /o interès per la matèria.

D'altra banda, trobem a faltar uns mecanismes eficaços de control de qualitat del servei que es presta per part dels advocats inscrits. Considerem que és del tot insuficient per valorar la qualitat del Servei tant el deure de compliment dels principis inspiradors de la deontologia professional com la possibilitat per part dels usuaris de presentar queixes per l'atenció rebuda. L'únic requisit o control requerit és justificar

l'actuació judicial per tal de poder percebre els pagaments establerts. Creiem que és del tot insuficient per garantir la qualitat del servei, que es retribueix amb fons públics, raó per la qual cal extremar les exigències sobre la qualitat del servei, sense que pugui servir d'argument apel·lar a la independència de l'advocat per oposar-se a un control més rigorós per poder corregir les disfuncions.

Capítol especial és el tema de la formació continuada, que actualment no resulta ni obligatòria ni gratuïta pels integrants del Servei, almenys a l'ICAB. Considerem que no és suficient que hi hagi una oferta variada i interessant per part del Col·legi, resulta convenient i necessari imposar la formació, mitjançant cursos, seminaris o altres formats, de manera que s'asseguri el manteniment d'un nivell satisfactori de preparació i coneixements als adscrits al Servei. I la justificació per la qual hauria de tenir caràcter obligatori és precisament l'exigència d'un servei de qualitat a aquells ciutadans que no disposen de mitjans suficients per contractar a advocats de lliure elecció.

PROPOSTES CONCRETES PER GARANTIR LA QUALITAT

La prestació del Servei a criteri de la Comissió de Defensa ha d'estar presidida pels principis d'Especialitat, Lliure Elecció, Igualtat de Mitjans, Independència de l'Advocat, Retribució Adequada i Justa, Control de la Prestació del Servei i Formació Continuada, Obligatòria i Gratuïta.

- Especialitat:

Els advocats prestaran el servei per especialitats, no com a sistema de repartiment de la feina, sinó per assegurar que l'advocat és especialista en la matèria del torn al qual està adscrit. Tot i que actualment a l'ICAB existeix l'adscripció al Torn per "especialitats", no cal cap requisit per a ser inclòs excepte en algunes matèries, en que només es requereix haver superat un curs.

- Lliure elecció:

El beneficiari podrà triar l'advocat de la seva confiança per a que assumeixi la seva defensa. Sense grans modificacions ni canvis en l'organització actual, proposem que l'usuari pugui escollir a l'advocat/da que li mereixi confiança, si es dóna el cas, amb la condició que estigui adscrit al Servei i Especialitat, establint un sistema que eviti l'acumulació de massa assumptes.

- Igualtat de mitjans:

Per a tots els ciutadans que precisin assistència jurídica s'ha de disposar dels mitjans necessaris de forma efectiva, extrem que implica que tots els costos addicionals que això comporta (pericials, etc) siguin atesos per part de l'Administració de forma que no es produeixin diferències entre pericials, siguin o no de Justícia Gratuïta.

- Independència de l'advocat en l'exercici de la seva funció.

- Retribució adequada i justa del treball del professional que intervingui.

- Control de qualitat de la prestació del servei

Considerem que és fonamental i imprescindible que per part dels Col·legis es realitzi un control de la prestació del servei, per tal de garantir-ne la qualitat.

Proposem, entre d'altres mesures que es poden discutir amb més profunditat, que es facin controls aleatoris (del tipus pentinat fiscal) sobre l'actuació professional dels advocats adscrits al Torn, en la forma i condicions que siguin determinades per la Comissió de Defensa d'Ofici i després de l'oportú debat.

També caldria establir uns criteris mínims d'actuació que s'hauran d'ajustar a les diferents especialitats, amb les necessàries actualitzacions en funció de les reformes legislatives, criteris que hauran de ser informats als advocats i seguits pel mateixos, seguiment que serà igualment objecte de control. A títol d'exemple, pel supòsit de designa per a la defensa d'una persona presa, serà requisit indispensable acreditar haver mantingut entrevista a la presó.

- Formació continuada, obligatòria i gratuïta

Resulta del tot imprescindible imposar als integrants del Servei de Defensa d'Ofici la realització de cursos, seminaris, jornades i altres activitats formatives, per tal que els professionals tinguin una formació adequada davant les nombroses modificacions legislatives i novetats en la interpretació de les lleis per part dels diferents Tribunals. El seguiment de les activitats formatives programades amb aprofitament haurà de ser acreditat per continuar en la prestació del servei. Davant de l'obligatorietat exigida als membres del Servei, proposem que no tinguin cap cost pels col·legiats la participació en les diverses activitats formatives, cost que haurà de ser amb càrrec als pressupost que l'Administració destina a garantir la defensa jurídica gratuïta dels ciutadans sense possibilitats econòmiques de fer-ho.

CONSIDERACIÓ FINAL

Si es té en compte que a aquests principis s'hi han d'afegir d'altres elementals en la gestió de qualsevol tipus de fons, i, especialment pel que fa als fons públics, de racionalitat, rendibilitat i eficàcia, s'imposa la cerca d'aquelles solucions que, respectant els principis anteriorment exposats, signifiquin un just equilibri entre els interessos professionals i econòmics de l'advocat, la major rendibilitat dels fons del contribuent invertits en aquest servei públic, i la garantia d'unes prestacions de qualitat pel justiciable.